

Дослідження, розробки, проекти
з питань публічного управління та адміністрування

УДК 351.77 : 378(477)

Гавриченко Дмитро Георгійович

*кандидат медичних наук, завідувач кафедри
анестезіології, інтенсивної терапії та медицини болю
Одеський медичний інститут Міжнародного гуманітарного університету*

Гавриченко Дмитрий Георгиевич

*кандидат медицинских наук, заведующий кафедрой
анестезиологии, интенсивной терапии и медицины боли
Одесский медицинский институт Международного гуманитарного университета*

Havrychenko Dmytro

*PhD in Medical Sciences, Head of the Department of
Anesthesiology, Intensive Care and Pain Medicine
Odesa Medical Institute of the International Humanitarian University*

ОСВІТНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ

ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЕ ТРАНСФОРМАЦИИ В СФЕРЕ ЗДРАВООХРАНЕНИЯ УКРАИНЫ

EDUCATIONAL TRANSFORMATIONS IN THE FIELD OF HEALTHCARE OF UKRAINE

Анотація. У статті досліджено зміни у системі освіти у підготовці фахівців у сфері охорони здоров'я за 2018-2021 рр. в умовах реформування системи освіти, медичної галузі, публічного управління. Узагальнено глобальні тенденції розвитку вищої освіти: збільшення мобільності студентів, професорсько-викладацького складу, освітніх інституцій; розвиток та інтенсифікація міжнародних наукових

досліджень; розбудова ринкових механізмів в управлінні вищою освітою та ін. Проаналізовано групи соціальних навичок, на які створюють стабільний або зростаючий попит роботодавці. Взаємозв'язок механізмів публічного управління надав змогу дослідити стратегічні завдання та умови їх реалізації за останні чотири роки у сфері підготовки фахівців з різних спеціальностей у сфері охорони здоров'я. Метою статті є аналіз освітніх трансформацій у сфері охорони здоров'я для визначення подальших механізмів публічного управління у вирішенні стратегічних завдань. Методичною базою досліджень стала нова законодавча база, яка регулює процес реформування освіти та охорони здоров'я України на стратегічному рівні: Стратегія сталого розвитку України до 2030, р. Стратегія розвитку охорону здоров'я України до 2030 р.(проект), Стратегія розвитку медичної освіти (2019 р.), Стратегія розвитку вищої освіти в Україні (2020 р.). Обґрунтовано освітні трансформації у розробці освітніх програм для спеціальностей «Стоматологія», «Медицина», «Медсестринство», «Фармація, промислова фармація», «Педіатрія» на основі компетентнісного підходу, та визначена важливість нових компетентностей на міжнародному ринку труда. Також визначено дефіцит медичного персоналу у різних регіонах України, незважаючи на сталий попит до вступу на спеціальності у сфері охорони здоров'я. У висновках надано шляхи щодо розвитку публічних механізмів трансформації освітньої діяльності у сфері охорони здоров'я України.

Ключові слова: трансформація, освіта, публічне управління, охорона здоров'я.

Анотація. В статье исследованы изменения в системе образования в подготовке специалистов в сфере здравоохранения за 2018-2021 гг. в условиях реформирования системы образования, медицинской отрасли, публичного управления. Обобщены глобальные тенденции

развития высшего образования: увеличение мобильности студентов, профессорско-преподавательского состава, образовательных институтов; развитие и интенсификация международных научных исследований; развитие рыночных механизмов в управлении высшим образованием и т.д. Проанализированы группы социальных навыков, на которые создают стабильный или растущий спрос работодатели. Взаимосвязь механизмов публичного управления позволила исследовать стратегические задачи и условия их реализации за последние четыре года в сфере подготовки специалистов разных специальностей в сфере здравоохранения. Цель статьи – анализ образовательных трансформаций в сфере здравоохранения для определения дальнейших механизмов публичного управления в решении стратегических задач. Методической базой исследований стала новая законодательная база, регулирующая процесс реформирования образования и здравоохранения Украины на стратегическом уровне: Стратегия устойчивого развития Украины до 2030 г. Стратегия развития здравоохранения Украины до 2030 г. (проект) образования (2019 г.), Стратегия развития высшего образования в Украине (2020 г.). Обоснованы образовательные трансформации в разработке образовательных программ для специальностей «Стоматология», «Медицина», «Медсестринство», «Фармация, промышленная фармация», «Педиатрия» на основе компетентного подхода, и определена важность новых компетентностей на международном рынке труда. Также определен дефицит медицинского персонала в разных регионах Украины, несмотря на устоявшийся спрос к поступлению на специальности в сфере здравоохранения. В выводах даны пути развития публичных механизмов трансформации образовательной деятельности в сфере здравоохранения Украины.

Ключевые слова: трансформация, образование, публичное управление, здравоохранение.

Summary. *The article examines the changes in the education system in the training of specialists in the field of health care for 2018-2021 in terms of reforming the education system, health care, public administration. The global trends in the development of higher education are generalized: increasing the mobility of students, teaching staff, educational institutions; development and intensification of international research; development of market mechanisms in the management of higher education, etc. Groups of social skills for which employers are creating a stable or growing demand are analyzed. The interconnection of public administration mechanisms has made it possible to study the strategic objectives and conditions for their implementation over the past four years in the field of training specialists in various specialties in the field of health care. The aim of the article is to analyze educational transformations in the field of health care to determine further mechanisms of public administration in solving strategic tasks. The methodological basis of the research was a new legal framework that regulates the process of reforming education and health care in Ukraine at the strategic level: Strategy for Sustainable Development of Ukraine until 2030, Strategy for Health Development of Ukraine until 2030 (draft), Strategy for Medical Development Education (2019), Strategy for the Development of Higher Education in Ukraine (2020). Educational transformations in the development of educational programs for specialties «Dentistry», «Medicine», «Nursing», «Pharmacy, Industrial Pharmacy», «Pediatrics» based on the competence approach, and the importance of new competencies in the international labor market. There is also a shortage of medical staff in various regions of Ukraine, despite the steady demand for admission to health specialties. The conclusions provide ways to develop public mechanisms for the transformation of educational activities in the field of health care in Ukraine.*

Key words: *transformation, education, public administration, health care.*

Постановка проблеми. Процеси трансформацій, які відбуваються у всіх сферах та галузях економіки, забезпечують реалізацію реформ, які почалися в Україні з 2015 року. Новий шлях побудови демократичного суспільства почався з формування цілей сталого розвитку України та напрямів європейської інтеграції. Цей шлях був зафіксований у 62 реформах різних сфер діяльності галузей народного господарства України, у тому числі у реформі публічного управління та реформі системи освіти. Нове нормативно-правове забезпечення провідних реформ стало основою та початком їх впровадження. Розробка нових стратегій розвитку та стратегічних планів надали змогу сформувати фундамент для початку реформ. Також, важливим стала імплементація законодавчої бази України до європейського законодавства. Реформа системи освіти щодо підготовки нових освітніх програм на основі компетентнісного підходу надала змогу покращити ефективність системи якості освіти в Україні за різними спеціальностями. Але, за умов розповсюдження пандемії COVID-19 за останні роки стали більш явними проблеми у сфері охорони здоров'я і вирішення їх зумовлює подальші розвідки саме у реалізації реформи освіти у підготовці фахівців для медичній галузі та сфери охорони здоров'я загалом.

Аналіз публікацій. Сучасні вітчизняні науковці Биркович Т. [1] та Гаробець Ю. [1], Орлова Н. [2] у своїх трудах визначили інструменти державного управління для освітнього професійного розвитку фахівців у сфері охорони здоров'я в умовах реформування. Імас Є.В. [3], Футорний С. М. [3], Уряднікова І. В. [3], Маслова О. В. [3] зазначили важливість розвитку нової спеціальності «Громадянське здоров'я». Загальні науково-теоретичні обґрунтування місця та ролі кадрової політики серед основних напрямів державного управління в цілому та у сфері охорони здоров'я в сучасних умовах євроінтеграції зазначено у монографії Короленко В. [4], Юрочко Т. [4]. Але, потребує подальших розвідок формування та

трансформація стратегічних напрямів розвитку освіти у галузі охорони здоров'я, особливо за умов нестабільної епідемічної ситуація у світі та надзвичайних ситуацій.

Метою статті є аналіз освітніх трансформацій у сфері охорони здоров'я для визначення подальших механізмів публічного управління у вирішення стратегічних завдань.

Виклад основного матеріалу дослідження. Глобальні та євроінтеграційні процеси зробили поштовх у формуванні нових механізмів відповідального освітнього процесу на основі компетентнісного підходу, взаємодії вищих закладів освіти з бізнес-середовищем, підготовки викладацького складу для реалізації цілей сталого розвитку України.

Міжнародними фахівцями були узагальнено глобальні тенденції розвитку вищої освіти на наступні три десятиріччя – до 2030 року, а саме:

1. Збільшення мобільності студентів, професорсько-викладацького складу, освітніх інституцій загалом, що обумовлює формування високодинамічного глобального ринку освітніх послуг;

2. Розвиток та інтенсифікація міжнародних наукових досліджень в умовах зростаючого співробітництва між університетами і загострення конкуренції між ними;

3. Нарощення глобального впливу національних систем вищої освіти регіонів Азії та Європи, зі збереженням за Північною Америкою лідируючих позицій у цій сфері, особливо в галузі наукових досліджень;

4. Загальносвітове поширення приватної вищої освіти (приватного фінансування вищої освіти), особливо поза межами країн Організації економічного співробітництва та розвитку;

5. Розбудова ринкових механізмів в управлінні вищою освітою за посередництвом системи індикаторів ефективності освітніх установ і конкурсного розподілу коштів;

6. Посилення уваги закладів вищої освіти на забезпеченні своєї якості у відповідь на зростаючі роль і значення транснаціональної вищої освіти, інституціональних рейтингів вузів і їхнього прагнення до відповідальності [5].

Міжнародний Індекс людського розвитку базується на трьох основних аспектах: довге і здорове життя; освіта і добробут населення. Тому, дуже важливим є кваліфікована підготовка кадрів на всіх рівнях освіти для сфери охорони здоров'я для підтримки основних принципів розвитку здорового громадянського суспільства в Україні

Стратегія розвитку охорону здоров'я України до 2030 р. (проект) зазначає наступні основні пріоритети щодо майбутнього розвитку людських ресурсів галузі:

1. Медична освіта та наука відповідає європейським стандартам.
2. Ефективна система лідерства та управління кадровими ресурсами охорони здоров'я.
3. Людиноорієнтованість є основним пріоритетом професійної діяльності працівників у сфері.
4. Професійне благополуччя працівників в охороні здоров'я [6].

Сучасні освітні програми мають враховувати тенденції та закономірності розвитку ринку праці, сприяти формуванню професійних навичок, затребуваних через 5-7 років в різних сферах та галузях економіки. Зокрема, на рис.1. представлено різні групи соціальних навичок, на які створюють стабільний або зростаючий попит роботодавців згідно з результатами опитування компаній, які прийняли участь в проєкті Всесвітнього економічного форуму «Future of Jobs Survey 2020».

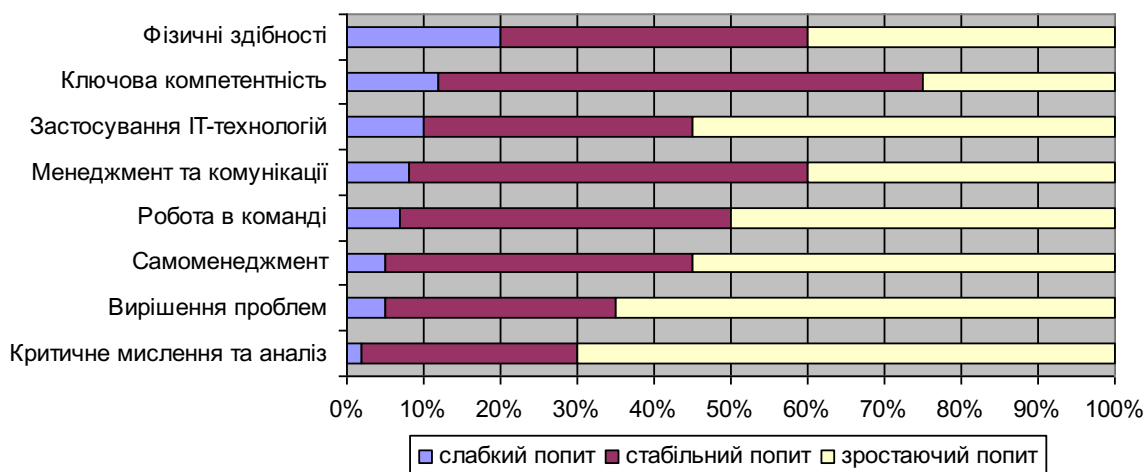

Рис. 1. Групи навичок зі зростаючим/спадним попитом до 2025 року згідно з опитуванням компаній різних країн, % опитаних компаній

Джерело: [7]

Саме компетентністний підхід, покладений в основу освітніх програм закладів вищої освіти для фахівців сфери охорони здоров'я, надає змогу отримання професійних компетентностей для реалізації стратегічних завдань реформи медичної галузі та виходу вітчизняних фахівців на міжнародний ринок праці.

Кваліфікаційною вимогою для працевлаштування на посади керівників, професіоналів, фахівців у закладах охорони здоров'я в Україні є вища медична освіта рівня магістра, для окремих посад – медична освіта рівня бакалавра або молодшого спеціаліста. Зараз підготовка медичного персоналу здійснюється за спеціальностями галузі знань 22 «Охорона здоров'я». Основними за кількістю студентів і важливістю для підготовки професіоналів, фахівців і середнього медичного персоналу спеціальностями цієї галузі є: «Стоматологія»; «Медицина»; «Медсестринство»; «Фармація, промислова фармація»; «Педіатрія» [8].

За останні роки реформування відбулися зміни у підготовці фахівців для системи охорони здоров'я: підготовлено освітні програми у відповідності до міжнародних вимог, запроваджено обов'язковий міжнародний іспит з основ медицини для студентів-медиків; відбулося

збільшення іноземних студентів в українських закладах вищої освіти; більше 14 закладів вищої освіти мають право на підготовку фахівців з спеціальності «Громадське здоров'я» на різних рівнях освіти; відкрито можливості до формування освітні компоненти до освітніх програм за медичними спеціальностями.

Стратегічним напрямом публічного управління щодо підготовки фахівців у сфері охорони здоров'я стала Стратегія розвитку медичної освіти (2019 р), яка передбачає реалізацію основних напрямів: розробка за участю міжнародних експертів нових стандартів підготовки лікарів на додипломному рівні; пріоритетний розвиток університетських клінік; підвищення вимог до вступників; підвищення рівня знання англійської мови викладачами; запуск нової моделі медичної інтернатури, запровадження лікарської резидентури; запровадження моделі фінансування медичної освіти, що базується на результатах діяльності; утвердження принципів академічної доброчесності; поліпшення якості наукових досліджень тощо [9].

Кількість громадян України, які здобувають вищу медичну освіту за лікарськими спеціальностями, упродовж тривалого часу є сталою. Певне скорочення набору абітурієнтів, спричинене підвищенням вимог до їхньої підготовки, має місце з 2018 р., але воно не було критичним для системи охорони здоров'я.

На ринку праці можна спостерігати таку ситуацію. На 2020 рік укомплектованість медичних закладів України лікарями становитиме 81%, а середнім та молодшим медичним персоналом – 88,5% від потреби. Але є дисбаланс у комплектації за регіонами України. Так, майже 10 регіонів України не мають достатньої комплектації лікарів та медичного персоналу на 10 тис. населення (за нормативами Всесвітньої організації охорони здоров'я) і ситуація погіршується [10].

Пандемія COVID-19 та воєнний стан в Україні вказали на необхідні напрями розвитку системи охорони здоров'я в надзвичайних ситуаціях, надали змогу зробити фокус на окремі напрями підготовки кадрового складу та фахівців з окремих спеціальностей. В такі часи дуже доречною стала співпраця з міжнародними фахівцями та європейськими медичними асоціаціями.

Висновки. Таким чином, можна зробити висновки щодо позитивних трансформації освітніх процесів у сфері охорони здоров'я за 2018-2021 рр. Публічні механізми регулювання цієї сфери надали можливість зробити потужні кроки у реформуванні підготовки фахівців медичної галузі. У сфері медичної освіти запроваджено поріг для вступу на медичні спеціальності, ухвалено постанову Кабінету Міністрів України про єдиний державний кваліфікаційний іспит для медиків. Також, продовжується робота щодо підвищення якості освіти за спеціальністю «Громадське здоров'я». Але залишаються ще важливі кроки щодо завершення реформування медичної освіти на всіх рівнях відповідно до європейських стандартів – для медсестринства, лікарів та управлінських кадрів. Військові дії на території України є ризиком для вчасної реалізації стратегій розвитку медичної галузі, а також можуть стати тривалим гальмом для подальшого реформування сфери охорони здоров'я в Україні.

Література

1. Биркович Т. І., Габорець Ю. Ю. Державне управління та інструменти підвищення рівня освіти фахівців охорони здоров'я. *Наукові перспективи*. 2020. №5(5). С. 54-63.
2. Орлова Н. С. Механізми державного управління у реформуванні системи охорони здоров'я. Публічне адміністрування та національна безпека. 2019. №6. doi: <https://doi.org/10.25313/2617-572X-2019-6-5377> (дата звернення: 22.05.2022).

3. Імас Є. В., Футорний С. М., Уряднікова І. В., Маслова О. В. Спеціальність Громадське здоров'я у закладах вищої освіти України: перспективи і шляхи впровадження. *Спортивна медицина і фізична реабілітація*. 2019. № 2. С. 8-12.
4. Короленко В. В., Юрочко Т. П. Кадрова політика у сфері охорони здоров'я України в контексті європейської інтеграції. Київ, 2018. 96 с.
5. Higher education development strategy in Ukraine for 2021-2031 (2020). URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/opublikovano-strategiyu-rozvitku-vishoyi-osviti-v-ukrayini-na-2022-2032-roki> (дата звернення: 22.05.2022).
6. Представлено проєкт стратегії розвитку системи охорони здоров'я до 2030 року. Державна служба України з лікарських засобів та контролю за наркотиками. URL: <https://www.dls.gov.ua/news/представлено-проєкт-стратегії-розви/> (дата звернення: 22.05.2022).
7. Future of Jobs Survey 2020, World Economic Forum. URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_Future_of_Jobs_2020.pdf (дата звернення: 22.05.2022).
8. Богдан Д., Бойко А., Василькова А. та ін. Кадрові ресурси системи охорони здоров'я в Україні: ситуаційний аналіз. Київ: Проект USAID «Підтримка реформи охорони здоров'я», 2019. 133 с.
9. Про схвалення Стратегії розвитку медичної освіти в Україні: розпорядження Кабінету Міністрів України від 27 лютого 2019 р. № 95-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/95-2019-p#Text> (дата звернення: 22.05.2022).
10. Власенко Р. Шляхи подолання диспропорції кадрового забезпечення галузі охорони здоров'я на регіональному рівні. Київ: Національний інститут стратегічних досліджень, 2020. 9 с.

References

1. Byrkovych, T. I. and Haborets', Yu. Yu. (2020), "Public administration and tools to improve the education of health professionals", *Naukovi perspektyvy*, vol. 5(5), pp. 54-63.
2. Orlova, N. S. (2019), "Public administration mechanisms in health care reform", *Publichne administruvannia ta natsional'na bezpeka*, [Online], vol.6, available at: <https://doi.org/10.25313/2617-572X-2019-6-5377> (Accessed 22 May 2022).
3. Imas, Ye. V., Futornyj, S. M., Uriadnikova, I. V. and Maslova, O. V. (2019), "Specialty Public Health in Higher Education Institutions of Ukraine: Prospects and Ways of Implementation", *Sportyvna medytsyna i fizychna reabilitatsiia*, vol. 2, pp. 8-12.
4. Korolenko, V. V. and Yurochko, T. P. (2018), *Kadrova polityka u sferi okhorony zdorov'ia Ukrainy v konteksti ievropejs'koi intehtratsii* [Personnel policy in the field of health care in Ukraine in the context of European integration], Kyiv, Ukraine.
5. Ministry of Education and Science of Ukraine (2020), "Higher education development strategy in Ukraine for 2021-2031", available at: <https://mon.gov.ua/ua/news/opublikovano-strategiyu-rozvitku-vishoyi-osviti-v-ukrayini-na-2022-2032-roki> (Accessed 22 May 2022).
6. State Service of Ukraine for Medicines and Drug Control (2021), "The draft strategy for the development of the health care system until 2030 is presented", available at: <https://www.dls.gov.ua/news/представлено-проект-стратегії-розви/> (Accessed 22 May 2022).
7. World Economic Forum (2021), "Future of Jobs Survey 2020", available at: http://www3.weforum.org/docs/WEF_Future_of_Jobs_2020.pdf (Accessed 22 May 2022).
8. Bohdan, D., Bojko, A. and Vasyll'kova, A. (2019), *Kadrovi resursy systemy okhorony zdorov'ia v Ukraini: sytuatsijnyj analiz* [Human resources of the

health care system in Ukraine: situation analysis], Proekt USAID «Pidtrymka reformy okhorony zdorov'ia», Kyiv, Ukraine.

9. Cabinet of Ministers of Ukraine (2019), “Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine “On approval of the Strategy for the development of medical education in Ukraine”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/95-2019-p#Text> (Accessed 22 May 2022).
10. Vlasenko, R. (2020), *Shliakhy podolannia dysproportsii kadrovoho zabezpechennia haluzi okhorony zdorov'ia na rehional'nomu rivni* [Ways to overcome the disparity in staffing in the health sector at the regional level], Natsional'nyj instytut stratehichnykh doslidzhen', Kyiv, Ukraine.